

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
katedra školní a sociální pedagogiky

Život v dětském domově
Life in Children's home
Bakalářská práce

Martina Aulická
Vychovatelství
Kombinované studium

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžišová Ph.D.

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a pod vedením PhDr. Jarmily Mojžíšové Ph.D. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 8.4. 2011

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Jarmile Mojžíšové Ph.D. za odbornou pomoc a průběžné vedení mé práce, dále bych ráda poděkovala pracovníkům Dětského domova v Žatci za ochot a pomoc při získávání potřebných informací pro přesnost mé práce a hlavně paní ředitelce Mgr. Jaroslavě Kohoutové za umožnění potřebné informace získat také dětem a „tetám“ za jejich spolupráci.

Anotace v českém jazyce

V teoretické části mé práce s názvem „Život v dětském domově“ popisuji, co je vlastně účelem ústavní výchovy, jakými zákony se musí řídit. V části s názvem „Problémy při výchově v dětském domově a problémy související“ popisuji nejčastěji vyskytující se problémy, které vznikají u dětí vyrůstajících v dětském domově a problémy vznikající jako následek ústavní výchovy, co děti po odchodu z dětských domovů nejvíce trápí a jaké instituce jim mohou pomoci a jakým způsobem a v poslední části jsem použila výzkum, jak to funguje ve Velké Británii.

Ve výzkumné části jsem použila kazuistiky k nastínění různých situací, jak to může dopadnout. Výzkumnou metodou bylo pozorování, analýza dat a řízené rozhovory se zaměstnanci dětského domova.

Cílem mé práce bylo ukázat lidem, jak to v dětském domově chodí, protože informace, které se dostanou k veřejnosti jsou dost zkreslené a neaktuální.

Klíčová slova

Dětský domov, zákon, pěstounská péče, vychovatelka, pomoc, sociální pracovníce, pedagogický pracovník, policie, vztahy, práva a povinnosti dětí, kriminalita, volný čas

Anotace v anglickém jazyce

In the theoretical part of my work titled “Life in a children’s home“ I would describe what exactly is the purpose of residential care and which laws it shall be governed.

In the section titled „Problems in the upbringing of children in the children’s home and related problems“ I would describe the most frequently problems that arise in children growing up in children’s home and the problems arising as a result of institutional care What problems have children after leaving the children’s home the most and which institutions can help them and how it works in the Great Britain.

In the research project, I used case reports to show different situations. The research method was observation, data analysis and interviews with the children’s home staff.

Output of this work was to show people how it goes in children's home, because the informations that reaches the public are quite distorted and outdated.

Klíčová slova

Children's home, law, foster care, tutoress, help, social worker, pedagogic workwer, police, relations, cildren's discretions and dutin, crime, free time.

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Obsah :

Úvod.....	7
1. Teoretická část.....	8
1 Ústavní výchova.....	8
1.1 Zákonné ošetření	8
1.2 Postup při přijímání, přemísťování a propouštění dětí.....	9
1.2.1 Vymezení náplně činnosti zaměstnanců	9
1.2.2 Spolupráce s příslušnými orgány a dalšími subjekty	10
1.2.3 Zajišťování pomoci po propuštění ze zařízení	11
1.3 Práva a povinnosti dětí s nařízenou ústavní výchovou.....	12
1.4 Organizace výchovně vzdělávacích činností v zařízení	13
1.4.1 Organizace výchovných činností	13
1.4.2 Organizace vzdělávání dětí	14
1.4.3 Organizace zájmových činností	14
1.4.4 Systém prevence sociálně patologických jevů	15
2 Problémy při výchově v dětském domově a problémy související.....	15
2.1 Deprivace.....	15
2.2 Šikana.....	18
2.3 Problematika volného času.....	19
2.4 Tresty – výchovná opatření	20
2.5 Útěky dětí.....	20
2.6 Kriminalita jako následek psychické deprivace v dětství.....	21
3 Instituce pomáhající při odchodu z Dětského domova	23
3.1 Co trápí děti po odchodu z dětského domova.....	23
3.2 Dětský domov	24
3.3 Chráněná a podporovaná bydlení.....	25
3.4 Domy na půl cesty.....	26
4 Jak to chodí v zahraničí.....	27
4.1 Práva mladého člověka v pěstounské péči nebo v dětském domově ve VB.....	27
2. Výzkumná část.....	29
5 Charakteristika respondentů	29
6 Výzkumné metody.....	29
6.1 Kazuistika č. 1	30
6.2 Kazuistika č. 2	32
6.3 Kazuistika č. 3.....	34
6.4 Kazuistika č. 4	35
6.5 Kazuistika č. 5	36
6.6 Kazuistika č. 6	37
6.7 Shrnutí.....	40
Závěr.....	41
Použitá literatura a zdroje.....	43

Úvod

Téma této bakalářské práce „Život v dětském domově“ jsem si vybrala z důvodu, že během studia na Vyšší odborné škole v Mostě obor Sociálně právní činnost, jsem svou odbornou praxi z velké části plnila v dětském domově, kam jsem po ukončení studia nastoupila jako vychovatelka „teta“. Téma mě z mnoha důvodů velice zaujalo a ráda bych proto informovala o životě dětí v dětském domově, i o životě po jeho opuštění. V teoretické části budu popisovat život dětí v dětském domově, zákonné ošetření a nejčastější problémy, které se zde mohou vyskytnout. Chtěla bych ukázat, že děti z dětských domovů nejsou „kriminálníci“ ani jiným způsobem odlišní lidé než my, kteří vyrůstáme v rodinném prostředí, jak si mnoho našich spoluobčanů bohužel myslí. Tito lidé často život těmto dětem, které už tak život mají z různých důvodů velice těžký, v mnoha směrech ještě ztěžují, což jsem si během své odborné praxe nejednou situací na vlastní kůži vyzkoušela a velice mě to rozzlobilo. Chtěla bych ukázat specifika výchovy v dětském domově, její přednosti i negativa, informovat o pomáhajících institucích, které jsou zapotřebí při odchodu z dětského domova. V praktické části pomocí kazuistik ukáži několik příběhů dětí, které v tomto dětském domově byly nebo jsou.

Cílem mé práce je popsat život dětí v dětském domově, jejich problémy, z jakých důvodů a jakým způsobem se do dětského domova dostávají, a jaké jsou způsoby opuštění dětského domova. Ale také práci personálu v dětském domově a spolupráci s jinými institucemi.

1. Teoretická část

1 Ústavní výchova

Úkolem institucí poskytujících ústavní výchovu je poskytovat péči, kterou jinak poskytuje rodina, nebo osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dětem s nařízenou ústavní výchovou. Instituce poskytuje stravu, ubytování, ošacení, učební pomůcky a potřeby, hradí nezbytné náklady na vzdělání, úhrada nákladů na zdravotní péči, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyla péče vyžádána zákonnými zástupci dítěte, poskytují dítěti kapesné, osobní dary a věcnou pomoc při odchodu zletilých ze zařízení a úhradu nákladů na dopravu do sídla školy. Také může hradit potřeby pro využití volného času a rekreaci, náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost, náklady na soutěžní akce, rekreace a náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.

1.1 Zákonné ošetření

Dětský domov se řídí novelizovaným zákonem - „Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony – ve znění nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2004 Sb. - Nález Ústavního soudu ze dne 30. června 2004 ve věci návrhu na zrušení § 5 odst. 1 poslední věty, § 8 odst. 4 a § 41 odst. 2 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (dále jen zákon), zákona č. 562/2004 Sb. - Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona, a zákona č. 563/2004 Sb. - Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.“¹

¹) Zákon č. 383/2005 Sb.

1.2 Postup při přijímání, přemísťování a propouštění dětí

1.2.1 Vymezení náplně činnosti zaměstnanců

Po rozhodnutí dětského diagnostického ústavu o umístění dítěte do dětského domova a po projednání s vedením zajišťuje přijetí dítěte sociální pracovnice. Sociální pracovnice informuje o přijetí dítěte osoby odpovědné za výchovu, příslušný soud a příslušné oddělení sociálně právní ochrany dětí. Sociální pracovnice připraví „Rozhodnutí ředitele“ o úhradě péče, zahájí řízení k získání sociálních dávek, důchodů apod. Dítě v dětském domově uvítá sociální pracovnice a vedoucí vychovatelka. Rozhovor nemá být výčtem práv a povinností, musí být citlivý, neuspěchaný. Rozhovor a první období pobytu dítěte v dětském domově probíhá dle zásad adaptačního období. Sociální pracovnice a vedoucí vychovatelka předají dítě vychovateli rodinné nebo výchovné skupiny. Předají mu informace o závažných zdravotních nebo výchovných skutečnostech. Vychovatel prostuduje osobní spis dítěte a učiní o tom záznam. Zjistí-li, že výchova nebo vzdělávání dítěte vyžaduje zvláštní ohledy, informuje o tom příslušné osoby. Ihned po prostudování spisů vypracuje vychovatelka rodinné skupiny adaptační program. Vychovatel seznámí dítě stručně, citlivě a pomalu s vnitřním řádem dětského domova. Pomáhá i rodinná skupina. Vychovatel zajistí vybavení dítěte ošacením, obuví a dalšími předměty potřebnými pro pobyt v dětském domově, po poradě se školou i školními potřebami. Adaptace na prostředí dětského domova je zaznamenávána do osobních spisů dítěte. Přemístit dítě v rámci dětského domova do jiné skupiny lze jen se souhlasem ředitelky a to z vážných důvodů. Vychovatelé obou skupin zodpovídají za předání informací a osobních předmětů. Přijímací vychovatel zařadí dítě do skupiny citlivě. Přemístit dítě do jiného zařízení lze jen z velmi vážných důvodů a jen se souhlasem dětského diagnostického ústavu. Sociální pracovnice a vedoucí vychovatelka zodpovídají za předání dokladů a informací o dítěti. Vychovatel skupiny zodpovídá za vybavení dítěte osobními předměty, případně školními potřebami. Sociální pracovnice dbá, aby byl pobyt dítěte v zařízení ukončen s dodržением zákona. Dbá, aby byl akt doložen doklady jiných orgánů i doklady dětského domova. Sociální pracovnice, vedoucí vychovatelka a vychovatelka skupiny připravují propuštění dítěte nejméně v půlročním předstihu. Příprava spočívá v kompletaci dokladů, v jednání s rodiči,

oddělením sociálně právní ochrany dětí, případně se zařízením typu Dům na půl cesty apod.

1.2.2 Spolupráce s příslušnými orgány a dalšími subjekty

„Spolupráce je upravena zákonem č. 383/2005 Sb., zákonem č. 359/1999 Sb., vyhláškou č. 334/2003Sb. v platném znění, příslušnými směrnicemi a metodickými pokyny.“²

Sociální pracovníce dětského domova dbá na správnost právních úkonů spolupráce dětského domova s orgány státu a s rodiči. Vyřizuje pro děti občanství, vystavení občanského průkazu, cestovních pasů a jiných dokladů.

Spolupráci se zřizovatelem, obcí, MŠMT a státním zastupitelstvím zajišťuje ředitelka.

Spolupráci se školami, zdravotníky a Policií ČR zajišťují vychovatelé skupin, vedoucí vychovatelé a sociální pracovníce.

Spolupráce s oddělením sociálně právní ochrany dětí směřující k umístění dítěte do náhradní rodiny musí být procesem velmi šetrným k citům dítěte a přijatelným pro náhradní rodinu. Především navázání kontaktu dítěte s náhradní rodinou, návštěva, zde je vhodný větší počet návštěv v různých časových odstupech. Víkendové pobyty dítěte v náhradní rodině, v místě jeho bydliště. Výhodný je větší počet pobytů z důvodu adaptace na nové prostředí. Následuje možný odchod dítěte do náhradní rodiny.

Místně příslušní sociální pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí mohou v dětském domově provádět úřední šetření s jeho účelem seznámi ředitelku. Posléze jí sdělí závěry.

Dětský domov podává oddělení sociálně právní ochrany dětí a soudům na základě písemné žádosti zprávu o stavu dítěte.

Podávat telefonické informace o dětech je zakázáno. Podávat osobní informace o dětech neznámým osobám je zakázáno. Není-li žadatel srozuměn s odmítnutím, může být odkázán na ředitelku dětského domova.

²⁾ Zákon č. 383/2005 Sb.

Do osobních spisů dětí mohou nahlížet pouze osoby pracovníkům dětského domova známé, nebo osoby, které se legitimují v případě, že se jedná o pedagogického pracovníka nebo sociální pracovníky dětského domova, odborné pracovníky dětského diagnostického ústavu, místně příslušné sociální pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí, školské kontrolní orgány (ČŠI, MŠMT, odbor KÚ), státní zástupce, soudce a tajemníky, veřejné ochránce práv, či příslušníky Police ČR při zahájení trestního stíhání a v neprodlených případech.

1.2.3 Zajišťování pomoci po propuštění ze zařízení

Dětskému domovu je uloženo zajišťovat dítěti po opuštění zařízení pomoc při řešení tíživých životních situací do kterých propuštění z dětského domova spadá. V době po propuštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem dětského domova se dítěti poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě nejvýše 15.000 Kč. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, a dále je dítěti i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací.

Pomoc na straně dětského domova poskytují blízké osoby, nejčastěji bývalí vychovatelé skupiny, sociální pracovnice. Pomocí může být i neformální rozhovor, rada, zklidnění, spolupráce s příslušným orgánem sociální péče, kterému nebývá klient dostatečně znám. Pomoc nebude poskytována, dá-li osoba nebo její rodina výslovně nebo svým chováním najevo, že si ji nepřeje.

1.3 Práva a povinnosti dětí s nařízenou ústavní výchovou

Práva:

Děti s nařízenou ústavní výchovou mají právo na zajištění plného přímého zaopatření, na rozvíjení tělesných duševních a citových schopností a sociálních dovedností. Mají právo, aby byla respektována jejich lidská důstojnost. Sourozenecké skupiny mají právo na to být umístěny společně, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců. Mají právo na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na budoucí povolání v souladu s jejich schopnostmi, nadáním a potřebami. Děti mají právo na svobodu v náboženském vyznání, při respektování práv a povinností osob odpovědných za výchovu, usměrňovat dítě v míře odpovídající jeho rozumovým schopnostem. Děti mají právo na seznámení se svými právy a povinnostmi, právo radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem, ustanoveným pro řízení podle zvláštního zákona (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), bez přítomnosti třetích osob, a za tímto účelem přijímat a odesílat korespondenci bez kontroly jejího obsahu. Děti mají právo účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu s výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově, stanovených tímto zákonem. Obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení a požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právníkům a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí, byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu, tyto žádosti, stížnosti, návrhy a podání je zařízení povinno evidovat. Děti mohou vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se jich dotýkají; názorům dětí musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Děti mohou také požádat o osobní rozhovor a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje, a to bez přítomnosti dalších osob. Děti mají právo být hodnoceny a odměňovány a ke svému hodnocení se vyjadřovat, mají právo na informace o stavu svých úspor či pohledávek. Mají právo na udržení kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami, za podmínek

stanovených tímto zákonem, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv. Dítě má právo opustit samostatně se souhlasem pedagogického pracovníka zařízení za účelem vycházky, pokud se jedná o dítě starší 7 let věku, pokud nedošlo k zákazu nebo omezení v rámci opatření ve výchově stanovených tímto zákonem. Ale ve skutečnosti tomu tak mnohdy není, dítě většinou nedostává dostatečné informace o svých právech.

Povinnosti :

Dítě má povinnost dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, v prostorách zařízení a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení. Musí dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, s nimiž bylo řádně seznámeno. Má povinnost ze svých příjmů hradit náklady spojené s přepravou do zařízení, které neoprávněně opustilo nebo se do něj nevrátilo. Také musí na výzvu ředitele poskytnout doklady o svých příjmech, předat do úschovy na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost; doba úschovy těchto předmětů nesmí přesáhnout dobu pobytu dítěte v zařízení a při ukončení pobytu musí být tyto předměty dítěti nebo osobě odpovědné za výchovu vydány. Má povinnost podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda není pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Je-li pro vyšetření třeba odebrat krev, je dítě povinno strpět, aby mu lékař nebo odborný zdravotnický pracovník krev odebral, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví.

1.4 Organizace výchovně vzdělávacích činností v zařízení

1.4.1 Organizace výchovných činností

Provoz dětského domova má vytvořit prostředí, které nahradí dětem co nejlépe rodinnou péči. V dětském domově se výchova provádí v rodinných skupinách umístěných v bytech ve městě i v hlavní budově dětského domova. V rodinných skupinách probíhá život v souladu s pedagogickými a psychologickými zásadami a hygienickými normami.

Vychovatelé jsou odpovědní za výchovné výsledky své skupiny. Vedoucí vychovatelka sestavuje roční plán výchovně vzdělávací činnosti. Vychovatelé z něj odvozují ve spolupráci s dětmi týdenní programy výchovně vzdělávací činnosti. Plán i programy kontroluje vedoucí vychovatelka nebo ředitelka.

- výchova podle písemných plánů je vyžadována zákonem, ale pro vytvoření rodinné atmosféry ve skupině však není připomínání plánu vhodné!

1.4.2 Organizace vzdělávání dětí

Děti předškolního věku navštěvují Mateřskou školu nebo Speciální mateřskou školu v Žatci – do mateřské školy jsou děti odváděny. Povinná školní docházka je zabezpečena na základní škole praktické, která je součástí našeho školského zařízení a na základní škole ve městě. Děti z první až třetí třídy a starší děti s těžší retardací jsou odváděny do školy i zpět. Vymezení této skupiny určí zahajovací pedagogická rada dětského domova. Vedoucí vychovatelka uvědomí příslušné třídní učitele. Po ukončení povinné školní docházky se děti vzdělávají a pokračují v přípravě na povolání na naší praktické škole, na učilištích a na jiných středních školách.

„Dětský domov se podílí na vzdělávání umožněním nerušené domácí přípravy na školu, pomocí v přípravě zejména mladším dětem. Kontroluje školní výsledky a docházku dětí a učňů. Dětský domov prosazuje větší podíl zájmové činnosti, která má zčásti i vzdělávací hodnotu.“³

1.4.3 Organizace zájmových činností

Volnou zájmovou činností jednotlivců a skupin je převážně četba a hry. Dětský domov je vybaven hračkami, knihami a sportovními potřebami. Zájmová činnost organizovaná dětským domovem nebo školou je obsáhlá a pestrá. Formou jsou zájmové kroužky, sportovní soutěže, příprava akcí pro veřejnost, výlety apod. Děti využívají nabídky zájmové činnosti, kterou jim umožňuje pravidelná docházka do základní umělecké školy, do sportovních oddílů (házená, kopaná, tenis, stolní tenis,...) a kroužků mimo dětský domov. Velmi časté jsou návštěvy divadel, muzeí, výstav a jiných kulturních akcí.

³) Zákon č. 383/2005 Sb

O zájmové činnosti je vedena evidence. Na jejím základě lze dbát o přiměřenost a vyváženost.

1.4.4 Systém prevence sociálně patologických jevů

V budovách a areálu dětského domova je zakázáno kouření a uchovávání nebo předávání tabákových výrobků. Zákaz platí pro děti, zletilé osoby i zaměstnance. Užívání, držení a šíření alkoholu a drog je zakázáno. Podrobnosti protidrogové prevence popisuje „Vnitřní pokyn ...“ ředitele a „Minimální preventivní program“. Prevence kriminality je zajišťována celou šíří výchovy a omezením kontaktu dětí s nevhodným prostředím. Snaha o vhodnou náplň volného času v podobě kroužků, tvořivé činnosti a zapojení do domácích prací nutných k funkci bytů. Pro děti jsou organizovány různé besedy o drogách, prostituci, pohlavních nemocech a děti se jich podle přiměřenosti věku povinně účastní. Na besedách se mohou v některých případech zeptat přímo lidí, kterých se daná problematika týká či týkala na vše co je zajímá a čemu dostatečně nerozumí. Besed a různých přednášek se děti účastní bez doprovodu vychovatelek, aby se nebály zeptat.

2 Problémy při výchově v dětském domově a problémy související

2.1 Deprivace

„Odborně začala být problematika psychické deprivace zkoumána v polovině 19. století. Do té doby existovaly popisy jednotlivých případů dětí extrémně deprivovaných, většinou sociálně izolovaných nebo odchovaných zvířaty. Termín "deprivovaný" nebyl ještě užíván, děti se označovaly jako "vlčí", "zdivočelé" atd.“⁴

Jak tedy můžeme psychickou deprivaci definovat? Podle Langmeiera a Matějčka je to stav, který vzniká, jestliže člověk nemá uspokojovány základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.

⁴) Matějček, Z. a kol. : Osvojení a pěstounská péče, vydavatelství Portál, s.r.o., Praha, ISBN: 80-7178-637-3

„Psychické potřeby bychom mohli vymezovat tak, že by jich bylo velmi mnoho; někdy se naopak zužují na mateřskou lásku, což je však zjednodušení celé hierarchie psychických potřeb. Velmi přehledné dělení předložili ve své knize Psychická deprivace v dětství výše zmínění autoři. Dělí je do čtyř úrovní, které se ovšem ve vývoji jedince i v každé aktuální situaci vzájemně prolínají. Psychické potřeby trvají po celý život, mění se jejich intenzita a způsob uspokojování. Zde si je stručně vymezíme, a to hlavně se zaměřením na děti.“⁵

„V první úrovni jde o potřebu přívodu podnětů v přiměřené míře a variabilitě - dítě potřebuje být podněcováno, stimulováno v oblasti zrakové, sluchové, hmatové atd. Potřebuje kolem sebe nejen různé hračky, pěkné prostředí, ale i lidi, kteří se s ním mazlí, usmívají se na ně. Všechny tyto podněty působí kladně na jeho celkový vývoj jejich nedostatek nebo jednostrannost vývoj naopak narušují a zpomalují.

Potřeby ve druhé úrovni navazují na předchozí. Dítě potřebuje mít kolem sebe smysluplný svět, tj. určitou stálost věcného a sociálního prostředí, které dítě prostřednictvím matky poznává a orientuje se v něm. Již v kojeneckém věku projevují děti radost, když objeví ve svém prostředí nějaký řád, nějakou pravidelnost a mohou je ovlivnit vlastní činností. Dítě se aktivně "zmocňuje světa" a úspěchy je podněcují k dalším aktivitám. Změny prostředí věcného a hlavně sociálního, např. při přechodu z jednoho ústavního prostředí do druhého, dítě traumatizují, protože ztrácí vše, co už chápalo. Jeho vývoj se může přechodně i vrátit na nižší úroveň - je to tzv. přechodný regres.

Třetí úroveň potřeb zahrnuje citové, emoční potřeby. Je to především potřeba trvalého kladného vztahu k mateřské osobě (nemusí to být biologická matka), dále potřeba kladného opětovaného vztahu k dalším členům rodiny, později vrstevníkům, což vystupuje do popředí zvláště ve školním věku a v pubertě. Dále je to potřeba důvěrných vztahů mezi chlapci a dívkami, potřeba životního partnera a u většiny lidí opět potřeba mít děti.“⁶

⁵ Matějček, Z. a kol. : Osvojení a pěstounská péče, vydavatelství Portál, s.r.o., Praha, ISBN: 80-7178-637-3

⁶ Matějček, Z. a kol. : Osvojení a pěstounská péče, vydavatelství Portál, s.r.o., Praha, ISBN: 80-7178-637-3

„Čtvrtá, tj. sociální, úroveň úzce souvisí s citovou. Dítě si v interakci s okolím postupně uvědomuje své "já", vytváří si své sebevědomí, sebepojetí, svou identitu, což se dotváří ve věku dospívání. Každý má potřebu být přijímán a někam patřit do rodiny, do skupiny kamarádů, do pracovního, zájmového, duchovního a dalších společenství a mít tam alespoň přijatelnou roli a pozici.

Konečně je tu velmi důležitá potřeba sdílet s někým společnou otevřenou budoucnost. Tuto společnou budoucnost má dítě právě v rodině. Nemůže ji mít v ústavní výchově, kde negativně prožívá nejistotu, zda a kdy se vrátí do své původní rodiny. Je to potřeba tak důležitá, že bývá někdy uváděna samostatně, jako pátá úroveň.

Všechny tyto potřeby nemohou být dítěti uspokojovány ani v sebelépe vedeném dětském domově, ovšem ani v mnohých rodinách, v nichž rodiče své děti zanedbávají, ubližují jim, ponižují je nebo dokonce týrají.⁴⁷

„Projevy psychické deprivace jsou velmi četné a mnohotvárné. U dětí útlého věku, tedy do tří let, se deprivace projevuje opožděním celého psychomotorického vývoje. Nápadná je povrchnost a nediferencovanost citů a sociálních vztahů, chudší duševní obzor, nezúčastněná nebo rozmrzelá nálada, nedětsky vážný výraz.

Citlivým ukazatelem deprivačního poškození je řeč. Předpokladem normálního vývoje řeči u kojenců a batolat je totiž individuální kontakt s matkou a s dalšími blízkými osobami, kladné citové ladění a smysluplnost okolního světa. Řeč dětí v dobré rodině má sdělovací, komunikativní funkci a ta je předpokladem celkové zdárné funkčnosti rodiny. Tam, kde je dítě převážně nebo zcela odmítáno a trestáno, se tato komunikativní funkce řeči snižuje. Řečový projev dítěte je chudý, omezuje se na jeho obranu, chybí mu typická dětská radost a zvědavost.

V předškolním věku přetrvává u deprivovaných dětí povrchnost citových vztahů. Potřeba někomu patřit je výrazná - děti se upínají na sestry nebo vychovatelky, dožadují se "nové maminky", nebo **si idealizují své rodiče, na které si nepamatují, nebo s nimiž nic dobrého neprožily**. U hluboce deprivovaných dětí z velmi špatných rodin

⁴⁷Matějček, Z. a kol. : Osvojení a pěstounská péče, vydavatelství Portál, s.r.o., Praha, ISBN: 80-7178-637-3

se projevuje značné opožďení řeči, jejich řeč není někdy rozvinuta až do pěti let. Ve školním věku mají téměř všechny deprivované děti horší prospěch, než odpovídá jejich skutečným intelektovým schopnostem. Tato skutečnost se nedá vysvětlit jen zanedbaností ve špatných rodinách. I děti z dětských domovů, které jsou i v mimoškolní době v péči pedagogicky vzdělaných vychovatelů, projevují tento rys, stejně jako menší motivaci pro učení. Výrazněji deprivované děti jsou proto někdy nesprávně navrhovány do speciální školy, i když mají intelektové dispozice v normě. U školních dětí se také často projevuje deprivace nápadnostmi a výkyvy v chování, zvláště v sociálním styku. Po traumatizujících zážitcích v rodině a po zprerthání všech vztahů v důsledku změn prostředí se mohou objevit neurotické potíže, prohlubuje se citová otupělost a nedůvěra k lidem, někdy také agresivita.⁸

„V pubertálním a adolescentním věku se projevují důsledky prožité deprivací situace ve vztahu ke kolektivu, v sociálním začleňování (nespokojenost se sociální pozicí, neadekvátní sebehodnocení), dále to bývá posunutá hierarchie hodnot, nežádoucí rysy charakteru, zvýšené nebezpečí vzniku závislosti na alkoholu, drogách atd.

Důsledky prožité deprivace mohou přetrvávat i do dospělosti. I v případě, že se deprivovaní jedinci dostanou do lepšího prostředí, mohou mít problémy v partnerských vztazích, jako rodiče bývají nejistí ve výchově svých dětí. Zůstanou-li v prostředí sociálně problematickém, pak se jejich deprivací postižení ještě zvýrazňuje. Při rozboru motivace různých trestných činů a při hodnocení osobnosti jejich pachatelů se projevuje jako významný činitel právě prožitá deprivace, ať již ústavní nebo rodinná.

Psychická deprivace je tedy vážné narušení psychického vývoje, může se projevit v celé struktuře osobnosti, v chování, v sociálním začleňování, v celé životní orientaci.⁹

2.2 Šikana

„Šikana to je nemoc, nemoc toho, kdo šikanuje. Je to „nemocné“ tedy patologické chování. Většina projevů šikany naplňuje skutkovou podstatu trestných činů. Při posuzování toho, co je a co není šikana, musíme mít na zřeteli především to, jak

⁸ <http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejvyajejichprevence/delikvenceakriminalita/21912.aspx>

⁹ <http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejvyajejichprevence/delikvenceakriminalita/21912.aspx>

uvedené projevy působí na toho, komu jsou určeny, tedy na oběť šikany. Důležitým znakem šikany je nepoměr sil mezi agresorem a obětí. U šikany je typickým znakem samoučelnost převahy agresora nad obětí. To odlišuje šikanu od běžných „chlapeckých šarvátek“ mezi spolužáky. K tomu, abychom mohli hovořit o šikaně, musí existovat agresor, oběť a prostředí, ve kterém se šikana uskutečňuje. Šikanování je velice závažný, společensky nebezpečný jev, ohrožující oběť fyzicky, ale zejména psychicky. To jsou důvody, proč nesmíme šikanu přehlížet nebo zlehčovat. Šikanování je nutno chápat jako poruchu vztahů. A to nejen mezi agresorem a obětí. Šikana se nikdy neděje ve „vzduchoprázdnu“. Šikana vzniká tam, kde existují ve skupině, ve třídě, na bytě, doma, nezdravé vztahy, kde je silná diferenciací na silné a slabé. Ve školních kolektivech existuje vážné nebezpečí, že i pedagog, často neúmyslně, ale mnohdy záměrně dá „zelenou“ silnějšímu jedinci, který pak začne vykonávat to, co vede k šikaně. Problém šikany tedy nelze léčit jako problém vztahu mezi agresorem a obětí, aniž bychom léčili celou skupinu. To je jedna z nejčastějších chyb, ke které při řešení problému šikany dochází.

Šikana je přítomna na většině škol, není ovšem zvykem o ní mluvit. Výskyt šikany na českých školách, ale nejen zde, je v překvapivě vysoké míře okolo 40 %, potvrdilo to několik nezávislých výzkumů v posledních pěti letech. O školní šikaně hovoříme, pokud jeden nebo více žáků úmyslně, často opakovaně, týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu fyzickou i psychickou agresi a manipulaci. Diskuse a medializace přichází bohužel až v momentě extrémních případů. Hlavním důvodem je obecná neznalost různých forem a vývoje šikany.¹⁰

2.3 Problematika volného času

Největší problém, týkající se volného času je, že jeho využití je značně omezené pravidly dětského domova. Děti mají stanoven přesný čas, kdy musí být v doma a pokud se čas volnočasové aktivity neshoduje, nemohou ji navštěvovat, také děti většinou navštěvují kroužky, které nemusí platit a tento výběr se nemusí shodovat s jejich zájmy.

Co se týká přímo volného času, který děti mohou využívat podle své vlastní vůle, je zde také mnoho překážek, aby se mohly chovat tak jako my, co žijeme doma. Děti

¹⁰Prevence školního násilí a šikanování I. , Dr. Michal Kolář, 13.1. 2011

nemohou jít na snídani, oběd, svačinu či večeři kdy je napadne, je zde zadán určitý stravovací režim, který jejich svobodu ve volném čase značně omezuje, což děti považují za jedno z největších negativ dětského domova.

2.4 Tresty – výchovná opatření

(musí být písemně evidována v osobním spise dítěte)

„Děti za prokázané porušení povinností mohou být potrestány několika způsoby například jim může být sníženo kapesné, může jim být omezeno, nebo úplně zakázáno trávit volný čas mimo areál dětského domova, může jim být odňata možnost zúčastnit se činnosti nebo akce organizované dětským domovem, nebo se účastnit atraktivní akce či činnosti (př. výlet do Národního muzea v Praze, návštěva divadla, účast na kulturním vystoupení,...), může být nařízen i zákaz návštěv a to v období nejdéle 30 dnů v období následujících 3 měsíců.

Tato opatření, mohou být dítěti prominuta, pokud prokáže příkladné úsilí a výsledky při plnění povinností, nebo vykoná nějaký příkladný čin. Na základě kladně hodnoceného chování mu může být negativní opatření prominuto, může mu být udělena věcná nebo finanční odměna a nebo mu může být zvýšeno kapesné. Také mu může být povolena mimořádná návštěva kulturního zařízení, mimořádná vycházka, mimořádná návštěva a nebo jiná osobní výhoda.“¹¹

2.5 Útěky dětí

Příčinou útěku dítěte z dětského domova může být cokoli, co se mu nelíbí nechutnající strava, režim dětského domova, zacházení vychovatele s dětmi, nařízené opatření ve výchově, stesk po rodině, podněty podané přáteli atd.

Postup při útěku dítěte z dětského domova, nebo při podezření, že si útek připravuje je takový, vychovatel tuto situaci oznámí Policii ČR (telefonicky) a ředitele dětského domova. Bez zbytečného prodlení, a po zajištění dohledu nad ostatními dětmi, učiní vychovatel oznámení na služebně Policie ČR také písemnou formou, předá vyplněný

¹¹⁾ Zákon č. 383/2005 Sb. - § 21

formulář. Sociální pracovnice oznámí situaci písemnou formou příslušnému oddělení sociálně právní ochrany dětí, státnímu zastupitelství a rodičům. Rozhodne-li tak paní ředitelka, je informován i Dětský diagnostický ústav. Vedoucí vychovatelka oznámí škole, třídnímu učiteli, že se dítě nedostaví na vyučování.

Je-li dítě nalezeno, dětský domov ho dopraví zpět, pokud dítě dopraví zpět po dohodě Policie ČR nebo jiný orgán, dětský domov musí uhradit náklady. Návrat dítěte oznámí sociální pracovnice příslušnému oddělení sociálně právní ochrany dětí, státnímu zastupitelství, rodičům a také Policii ČR, dojde-li k návratu bez její účasti. Vychovatel a sociální pracovnice projednají s dítětem skutečné i domnělé důvody útěku, jeho průběh a události včetně možné trestné činnosti, ublížení na zdraví, sexuálního zneužití. Informují ředitelku a navrhnou opatření. Po konzultaci s vychovatelem a sociální pracovníci posoudí ředitelka potřebu vyšetření dítěte pediatrem, u starších dívek gynekologem, případně zjištění přítomnosti alkoholu a drog toto vyšetření zajistí vedoucí vychovatelka. Udělení výchovného opatření zvážíme, může se stát dalším podnětem pro opakovaný útěk. Při opakovaných útěcích podá ředitelka žádost diagnostickému ústavu o konzultaci nebo o vyšetření dítěte. Diagnostický ústav navrhne opatření v působnosti dětského domova, nebo učiní opatření ve své kompetenci.

2.6 Kriminalita jako následek psychické deprivace v dětství

Jaká je kriminalita dnes dospělých osob vychovávaných v dětství v dětském domově nebo v pěstounské péči?

„V rámci projektu Ochrana duševního zdraví osob vystavených v dětství prokazatelnému psychosociálnímu riziku (Projekt byl podpořen grantem IGA MZ ČR č. NF 5579-3 Psychiatrickému centru Praha v letech 1999 – 2001) jsme se znovu dotázali Rejstříku trestů ČR na trestnou činnost osob vychovávaných v dětském domově, SOS vesničce, nebo v pěstounské péči. Jde o dlouhodobé sledování osob dnes již v dospělém věku, které byly vystaveny v dětství méně příznivým či problematickým psychosociálním podmínkám. Ve sledovaných skupinách bylo 45 osob, které od časného dětství vyrůstali jen v dětských domovech a vlastní rodinu prakticky nepoznaly. Další skupinou o 117 členech byli lidé, které v dětství po určité době strávené v ústavním zařízení nebo ve vlastní nefungující rodině přešly do SOS dětské

vesničky. A poslední skupinou o 90 členech byli lidé, kteří měli podobný problém jako předchozí skupina, ale následně přešli do pěstounské péče v individuálních rodinách.

Děti z dětských domovů přišly do ústavní péče nejpozději do 3 let věku, medicínsky a psychologicky byly vyšetřeny ve věku 12 – 14 let a jejich osud byl o odchodu z dětských domovů dále sledován opakovaným šetřením.

Děti ze skupin SOS vesničky a individuální pěstounské péče, jsou ze dvou velmi podobných si forem náhradní rodinné péče. V SOS dětské vesničce jsou děti svěřovány soudem do péče matky – pěstounky, které má obvykle výchovnou pomocnici – tetu. Osoba otce v této rodině chybí. Každá rodina má svůj domek a 10 – 12 takových domků tvoří společenství vesničky. Pěstounská rodina v SOS dětské vesničce přijímá i větší sourozenecké skupiny.

V individuální pěstounské péči jsou děti svěřovány jednotlivě do výchovy zpravidla manželskému páru, který většinou má i své vlastní děti. Individuální pěstounská péče, stejně jako pobyt dítěte v SOS dětské vesničce, končí dosažením zletilosti v 18 letech věku.

Na rozdíl od adopce je pěstounská péče v SOS dětských vesničkách i v individuálních pěstounských rodinách placena, dětem zůstává původní příjmení a v některých případech je zachován v určité míře i kontakt s vlastními rodiči nebo vlastními sourozenci dítěte žijícími mimo pěstounskou rodinu. Stát si ponechává možnost kontroly výchovného procesu formou dohledu – orgány sociální péče.

Z 45 osob ve skupině z dětských domovů bylo v Rejstříku trestů ČR zaznamenáno 16 členů, ze skupiny SOS dětských vesniček která měla 117 členů jich bylo zaznamenáno v Rejstříku trestů ČR 26 a ze skupiny pěstounských rodin, která měla 90 členů jich v Rejstříku trestů ČR bylo zaznamenáno 19.

Díváme-li se na trestnou činnost jako na projev určité společenské nepřizpůsobenosti daného jedince, klademe si nutně otázku, kde se tato nepřizpůsobenost bere. U dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních, zvláště je-li tomu od časného dětství, hledáme její kořeny v tzv. psychické deprivaci. Ta je definována (Langmeier, Matějček, 1963, 1968, 1974) jako psychický stav, který vzniká, nejsou-li uspokojovány základní psychické potřeby dítěte po určitou delší dobu. Tento psychický stav se v pozdějším

vývoji daného jedince projevuje některými specifickými nápadnostmi a vnáší do jeho sociálních vztahů některé specifické „rizikové“ okolnosti.

Situace dětí vychovávaných v individuálních pěstounských rodinách a v SOS dětských vesničkách byla poněkud jiná. Časné dětství měly prakticky stejné jako děti z dětských domovů, většinou však ještě v předškolním věku přešly do prostředí s charakteristickými znaky prostředí rodinného, i když v daném případě jenom „náhradního“ a citově nepochybně „volnějšiho“. Tyto děti, kdyby zůstaly v kojeneckých ústavech a dětských domovech, by se velmi pravděpodobně nijak výrazněji nelišily od těch, které v ústavních zařízeních prožily celé dětství a věk mladistvých. Takto však po určité době strávené v prostředí „deprivačním“ byly vystaveny vlivu pěstounského rodinného prostředí, což možno do jisté míry pokládat za opatření „pomocné“, či dokonce terapeutické.¹²

„Tuto představu mohou podpořit i výsledky studie ukazující na vyšší kriminalitu u osob vyrůstajících v dětském domově (36%) ve srovnání s kriminalitou osob z pěstounských rodin (22%).“¹³

3 Instituce pomáhající při odchodu z Dětského domova

3.1 Co trápí děti po odchodu z dětského domova

„Je častou otázkou, proč mají mladí lidé, kteří vyrůstali v ústavní péči, problémy začlenit se do života a v čem jsou jejich problémy specifické? Proto v naší republice proběhl projekt „Práva a potřeby mladých lidí odcházejících z dětských domovů“.

V naší republice žije vysoké procento dětí v ústavních zařízeních. Jedná se celkem o téměř 20 000 dětí, z nichž přibližně 10 000 žije v ústavech sociální péče a něco málo přes 7 000 v dětských domovech. Ze zkušeností Střediska náhradní rodinné péče, dlouhodobých sledování a zkušeností dalších odborníků věnujících se péči o mladé lidi odcházející z ústavních zařízení vyplývá, že se mladí lidé po odchodu z dětských domovů potýkají s mnoha závažnými problémy, jsou sociálně nepřipraveni, nemají trvalejší hlubší interpersonální vztahy, jsou bez sociálních jistot a trvalého zázemí. Mají

¹²⁾ Kovařík, J. a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vyd. Portál, s. r. o., Praha 2004, str. 109 - 111, ISBN 80-7178-957-7

¹³⁾ Kovařík, J. a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vyd. Portál, s. r. o., Praha 2004, str. 111, ISBN 80-7178-957-7 (Rejstřík trestů ČR k 31.12. 2000)

problém najít a udržet si pracovní místo, podléhají sociopatogenním vlivům, mají sklony k impulzivnímu jednání, postrádají motivaci k získávání další kvalifikace, vyznačují se nízkým sebehodnocením a sebedůvěrou.

Po opuštění ústavní péče se dostávají do prostředí, které je pro ně velmi neznámé, složité a těžko se v něm orientují. Nároky samostatného života nezvládají a nedovedou se začlenit. Podle studie Eduardy a Stanislava Heczkových má asi 25% českých bezdomovců zkušenost s dětskými domovy.

Také náš právní řád uznává, že mladí lidé po odchodu z ústavní výchovy potřebují pomoc, ve vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb. Je řadí mezi osoby společensky nepřizpůsobené vedle občanů propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, občanů závislých na alkoholu nebo toxických látkách, občanů žijících nedůstojným způsobem života.

Středisko náhradní rodinné péče vychází z těchto poznatků a z touhy pomoci těmto mladým lidem a proto se rozhodlo realizovat projekt „Práva a potřeby mladých lidí odcházejících z dětských domovů“. Cílem tohoto projektu bylo především zjistit, jaká je situace této skupiny lidí, kam z dětských domovů odcházejí, jaké služby jsou jim poskytovány a jaké jsou jejich potřeby. Středisko náhradní rodinné péče se chtělo zamyslet nad příčinami současného stavu, identifikovat případné nedostatky systému péče o osoby vyrůstající mimo vlastní rodinu a navrhnout opatření ke zlepšení situace.¹⁴

3.2 Dětský domov

Už před odchodem z dětského domova děti dostávají informace o institucích, které jim po odchodu mohou pomoci. Povinností dětského domova je minimálně půl roku před odchodem dítěte poučit o možnostech, které mohou nastat a bude se s nimi muset nějakým způsobem vyrovnat. Pomoc ze strany dětského domova poskytuje blízká osoba (př. bývalá skupinová vychovatelka, sociální pracovnice), pomoc může být i neformální rozhovor, rada nebo zklidnění dítěte. Pomocí může být také spolupráce s příslušným orgánem sociální péče, kterému nebývá klient dostatečně znám.

¹⁴ Kovařík, J. a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vyd. Portál, s. r. o., Praha 2004, str. 129, ISBN 80-7178-957-7

Tato pomoc nebude poskytována, dá-li osoba nebo její rodina výslovně nebo svým chováním najevo, že si ji nepřeje.

3.3 Chráněná a podporovaná bydlení

Jsou instituce pro děti i dospělé, kteří nejsou schopni života bez dohledu. Nedovedou vést domácnost a chodit do práce, starat se o děti, bez toho, aby na ně někdo sem tam dohlížel a trochu jim pomohl.

„Chráněné a podporované bydlení je jedna z možností, jak lidem s mentálním postižením umožnit žít běžným způsobem života jako ostatní vrstevníci. Jedná se o sociální službu, která se vyvinula v druhém polovině 20. století jako alternativa k velkým ústavním zařízením. Myšlenka ústavů je založena na předpokladu, že speciální potřeby lidí s postižením nejlépe naplníme, pokud tyto lidi shromáždíme na jednom místě, v jedné instituci, kde je rovněž přítomen i příslušný odborný personál. Nevýhodou tohoto přístupu je to, že je poměrně nákladný a často nepříliš efektivní: klienti jsou zbaveni svým původních sociálních vazeb a většinou se stávají pasivními a závislými na poskytovaných službách.

Chráněné bydlení volí opačný postup. Vychází z myšlenky, že potřeby člověka s mentálním postižením lze nejlépe naplnit v jeho přirozeném prostředí, v rodině, v místě, kde vyrůstal a má zde své zázemí. Chráněné bydlení umožňuje člověku s postižením zůstat v běžném prostředí a v tomto prostředí jsou mu i poskytovány nutné sociální služby. V řadě případů využívá stejných služeb, jako běžní občané. Tento způsob posiluje přirozené sociální vazby (například s rodiči, sousedy, přáteli), vytváří se přirozená síť podpory (sousedská výpomoc, pomoc v rámci širší rodiny apod.). Obyvatelé chráněného bydlení jsou vedeni a motivováni k maximální samostatnosti, více rozhodují o věcech, které se jich týkají, je respektována jejich dospělá role.

V praxi vypadá chráněné bydlení tak, že obyvatelé bydlí v malých skupinkách buď v bytech nebo rodinných domcích, pokud možno nedaleko svého původního bydliště. Byty ani domky nesmí být vyčleněny z běžné zástavby. Asistence a pomoc je poskytována dle individuální potřeby. V případě podporovaného bydlení bydlí obyvatel ve vlastním bytě, kam dle dohody dochází asistent.

Chráněné a podporované bydlení je v principu určeno lidem se všemi stupni mentálního postižení, tedy i lidem s postižením těžkým. Nežádá panuje mylná představa, že život v chráněném bytě nebo domácnosti zvládnou jen lidé s lehčí formou postižení. Zkušenosti ze západních států však ukazují, že tento typ sociální služby je schopen reagovat i na potřeby lidí s těžkým stupněm postižení. V praxi pak vždy záleží na konkrétních okolnostech a situaci jak potencionálního klienta, tak i konkrétního zařízení.¹⁵

3.4 Domy na půl cesty

„Domy na půl cesty poskytují pobytové služby na přechodnou dobu pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež. Služba obsahuje tyto činnosti: poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.“¹⁶

„První projekt, dům na půl cesty, byl zahájen na počátku roku 1999. Množství lidí, kteří dům na půl cesty potřebují a také množství problémů, se kterými se potýkají, vedlo k založení dalších projektů a tento proces kontinuálně stále pokračuje.“¹⁷

Metody práce s lidmi v domech na půl cesty

- s klienty se pracuje ve třech časových rovinách :

Minulost - práce s osobní historií, vztahy k původní rodině, sebepoznání, odkrývání a terapie traumat

Současnost – reflexe a osvojování kroků vedoucích k úspěchům každodenního života

Budoucnost – stanovení reálných vizí a cílů, plánování klíčových kroků, revize a obnovování plánů

Individuální práce je založena na navázání terapeutického vztahu a jeho využití pro klientovo sebepoznání, posílení motivace k řešení problémů a sociálnímu učení.

¹⁵ http://www.portus.cz/www/basic.php?section=sections&sec_id=3

¹⁶ <http://www.hermanek.karvina.info/?menu=1>

¹⁷ <http://www.dom-os.cz/>

Děti se zde naučí samostatně žít, postarat se o sebe. Pracovníci jim pomohou najít vlastní bydlení, práci a našetří si zde ještě nějaké peníze nutné pro to aby se postavily na vlastní nohy a mohly začít samostatný a plnohodnotný život, pokud se nemohou vrátit do vlastního rodinného prostředí, které by je netáhlo na okraj lidské společnosti.

4 Jak to chodí v zahraničí

„Péče o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu, když odcházejí do samostatného života ve Velké Británii.

Ve Velké Británii se používá pojem „děti v péči“ – rozumí se děti v péči státu. Jedná se především o děti vyrůstající v pěstounské péči, která je poněkud odlišná od naší klasické pěstounské péče, dále jde o děti vyrůstající v nejrůznějších formách ústavních zařízení.

Mladí lidé v péči obvykle ve věku mezi 17 a 18 lety odcházejí do samostatného života. Přestože příkaz o péči ze zákona končí dosažením věku 18 let, sociální služby mají nadále povinnost nabízet mladému člověku služby jako například pomoc s hledáním bydlení až do doby, než dosáhne věku 21 let.

Již od jejich 15 let se začínají pěstouni, vychovatelé, sociální pracovníci popřípadě biologičtí rodiče starat o to, jak bude vypadat život mladého člověka po odchodu z péče, kde bude bydlet a jakou pomoc bude potřebovat, aby nezávislost zvládl úspěšně.

V mnoha oblastech se ustanovuje tým pracovníků pro odchod z péče, protože si uvědomují, že odchod do samostatného života je náročný a že spolehlivá podpora od lidí, kterým může mladý člověk důvěřovat, ho může značně usnadnit.¹⁸

4.1 Práva mladého člověka v pěstounské péči nebo v dětském domově ve VB

„Podle zákona mají všichni mladí lidé, kteří vyrůstají v pěstounské péči nebo dětském domově, právo na rádce pro mladého člověka „ plán cesty“, kontaktní osobu odpovědnou za to, že někdo bude s mladým člověkem v kontaktu, aby se ujistil, že je v pořádku a finanční pomoc, která má pomoci uskutečnit plán.

¹⁸⁾ Kovařík, J. a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vyd. Portál, s. r. o., Praha 2004, str. 144, ISBN 80-7178-957-7

Tato práva má mladý člověk až do dovršení 21 let, resp. 24 let, pokud pokračuje ve vzdělávání.

„**Plán cesty**“. Je založen na tom, co mladý člověk chce a očekává stejně jako na tom, co jako nejlepší posuzují lidé z okolí. Je důležité, aby plán byl úplný a jasný, aby umožňoval mladému člověku, stejně jako těm, kteří mu pomáhají, činit ta nejlepší rozhodnutí. Pokud s tím mladý člověk souhlasí, plán obsahuje také informace od učitelů, sociálních pracovníků, pěstounů nebo vychovatelů a rodinných příslušníků.

Plán obvykle zahrnuje tyto oblasti : co chce mladý člověk v životě dělat, jakou chce mít práci, jaké potřebuje vzdělání, jakou finanční pomoc potřebuje, aby dosáhl svých cílů, kde chce žít, jaké jsou jeho zdravotní potřeby, kdy chce pracovat, kteří lidé mu mohou pomoci a podpořit ho a další věci, které jsou pro mladého člověka důležité.

Osobní poradce. Každý mladý člověk opouštějící péči má svého osobního poradce, který je ustanoven dlouhodobě. Jeho úkolem je podílet se na přípravě „Plánu cesty“, podílet se na jeho vyhodnocování, zajistit, aby plán byl realizován, koordinovat poskytované služby a ujistit se, že jich mladý člověk využívá. Má se také pravidelně informovat o pokroku mladého člověka a o tom, že jeho potřeby jsou zajištěny a vést písemné záznamy o svých kontaktech s mladým člověkem.

2. Výzkumná část

5 Charakteristika respondentů

V kasuistikách mám pro účel této práce použity příběhy 6 dětí z Dětského domova v Žatci, čtyři dívky a dva chlapce. Dívky ve věku 7,17, 18 a 20 let, chlapci ve věku 9 a 13 let. Někteří z respondentů již v dětském domově nejsou, vrátili se do původní rodiny, jsou v pěstounské péči nebo již dětský domov opustili z důvodu dosažení plnoletosti.

6 Výzkumné metody

Informace v kasuistikách jsou čerpány z dokumentace vedené v dětském domově a následné analýzy, z řízených rozhovorů se sociálními pracovníci, vychovatelkami, paní ředitelkou nebo z dlouhodobého pozorování dětí. Pro děti jsem si v kasuistikách vymyslela vlastní jména v rámci zachování práva na ochranu osobních údajů.

6.1 Kazuistika č. 1

Výpis ze spisu :

Dívka nyní ve věku 20 let, kterou jsem si pro svou potřebu pojmenovala Lucie je evidována v Dětském domově Žatec od 31. 3. 1995. Jejím pobytu zde předcházela dvouměsíční pobyt v Dětském diagnostickém ústavu v Liberci.

Lucie je zde evidována proto, že jí zemřela matka a otec nebyl schopen a ochoten se postarat o osm dětí. Neměl vhodné podmínky, tato rodina byla na velmi nízké sociokulturní úrovni a otec rodinu velmi zanedbával. Děti zůstávaly bez dozoru, nejstarší dcera, tehdy 11 let, se účastnila natáčení dětské pornografie a bylo zde důvodné podezření na prostituci.

Podnět pro umístění podal Městský úřad Teplice navrhl ústavní výchovu pro všech osm sourozenců.

Rozhodnutí soudu bylo nařízená ústavní výchova pro všechny sourozence, s doporučením umístění dvou sourozenců do ústavu sociální péče, umístění dvou nejstarších dětí do výchovného ústavu s zbylé čtyři děti navrhl umístit do dětského domova.

Díličí šetření :

Lucie do věku 16 let, byla naprosto bez problémů, je absolventkou základní školy praktické, kterou ukončila s dobrým prospěchem. Následně nastoupila do učebního oboru, který také úspěšně vystudovala.

Otec za dětmi po celou dobu jezdil sporadicky, poslední léta vůbec nejezdí, pouze v průměru jednou za dva měsíce telefonuje.

Když nejstarší bratr dosáhl plnoletosti, odmítl zůstat v dětském domově na dobrovolný pobyt a odešel, v době kdy byl první rok v učebním oboru, byl již doma a nikdy nedostudoval – otec ani on to nepovažovali za potřebné.

Lucie ve věku 16 let byla na návštěvě ve své rodině, při které byla dvěma staršími sestrami a jejich partnery zavlčena do Německa, kde ji zhruba pět týdnů zadržovali a nabádali k prostituci. Do případu byla tehdy zapojena Policie ČR a po pěti týdnech se

Lucie vrátila do dětského domova. Po tomto incidentu byl kontakt s rodinou asi na jeden rok zcela přerušen. Zhruba po roce, jela Lucie domů na Vánoční prázdniny a opět musela zasahovat Policie ČR, neboť se Lucie nevrátila. Po těchto zážitcích se zcela mění její postoje, stává se méně spolehlivou a myšlenkově je pod vlivem původní rodiny. Asi čtyři měsíce před plnoletostí se ozývá otec, chce po Lucii, aby se v 18 letech vrátila domů, i přes to, že nemá dokončený učební obor. Před tímto kontaktem se opět velmi dlouho neozval a u mladšího bratra Lucie žádný zájem nejeví. Otec Lucii přemlouvá k návratu z důvodu vlastního prospěchu, neboť Lucie má naspořeno mnoho peněz ze sirotčího důchodu.

Ve spolupráci s Magistrátem města Teplice a Oddělením sociálně právní ochrany dětí Teplice podává Dětský domov Žatec návrh na prodloužení ústavní výchovy o 1 rok, aby Lucie alespoň dostudovala – vychází se zde z případů předchozích tří sourozenců, kteří po 18. narozeninách odešli z dětského domova a nedoučili se, naspořené peníze odevzdali otci, který je prohrál na automatech.

Komplexní šetření :

Údaje o rodině, struktura rodiny :

Rodina s deseti dětmi, matka zemřela a otec se neumí a nechce o děti starat, výchovu zanedbává a širší rodina též zájem nejeví.

Bytové poměry rodiny :

Byt o velikosti 2+1, III. – IV. kategorie, kde není ani koupelna, údajně společná na chodbě pro celé patro.

Ekonomické poměry rodiny :

Rodina je zajištěna dávkami sociální podpory, přídavky na děti a otec pobírá invalidní důchod.

Vztahy mezi členy rodiny :

Navenek se rodina jeví jako soudržná, ale členové k sobě necítí naprosto žádnou zodpovědnost. Starají se pouze, je-li to v jejich prospěch.

Vztahy Lucie k širšímu okolí :

Lucie byla v dětském domově 11 let, je velmi ovlivněna ústavní výchovou, kamarádí se s dětmi z dětského domova nebo vyhledává kamarády z městské romské komunity.

Zdravotní a hygienické návyky :

V rodině téměř žádné, Lucie ani sourozenci k nim nikdy nebyli vedeni. V dětském domově se všemu musela naučit – velmi dobré.

Vývoj drogové či kriminální kariéry :

V původní rodině kriminalita související s drogami, prostituce, dětská pornografie.

Prognóza :

V případě, že se dívka po vyučení nenechá ovlivnit původní rodinou a přijme možnost ubytování v domě na půl cesty, kde se pokusí postavit na vlastní nohy je prognóza dobrá. Pokud se však vrátí do rodiny, hrozí zde drogová kariéra, prostituce a možnost související kriminality.

6.2 Kazuistika č. 2

Výpis ze spisu :

Chlapec, kterého jsem pojmenovala pro tuto kazuistiku Jarda ve věku 13 let, je v evidenci od 11.4. 2006 – navštěvuje Základní školu praktickou v Žatci

Jarda je zde evidován protože byl svěřen do péče dědečka, ten ale výchovu nezvládal a zanedbával neboť je alkoholik.

Podnět pro umístění sourozenců do dětského domova podalo Oddělení sociálně právní ochrany dětí Chomutov

Rozhodnutí soudu bylo – všechny čtyři děti budou umístěny do dětského domova

Změny a postupy od počátku evidence :

Jarda je bez návyků, režimu a řádu, nechodí do školy a když tak nepřipraven. Ve škole napadal slabší jedince – šikana – vyhlédl si mladší děti a kradl jim kola. V dětském domově si pomalu přivyká na školu, dodržování hygieny, režimu dne, příprava na vyučování je mnohem lepší, ...

Jarda byl zařazení do rodinné skupiny na bytě : nyní je schopen se o sebe i mladší děti sám postarat, připravovat jídlo, uchovává své věci v pořádku, dostatečně se připravuje na vyučování, je vděčný za pozornost vychovatelek. V poslední době s příchodem puberty inklinuje ke starším jedincům a nedávno i utekl z dětského domova.

Komplexní šetření :

Údaje o rodině a struktura rodiny :

Otec je v rodném listě uveden pouze formálně za finanční úplatu, jinak je neznámý. Matka je narkomanka, proto byl chlapec svěřen soudně do péče dědečka, který výchovu nezvládal. Jarda má ještě tři sourozence, kteří jsou nyní také v dětském domově. O širší rodině nejsou informace.

Bytové poměry :

U dědečka bydlel v sociálním bytě 1+1, dědeček pobíral přídavky na dítě, výživné mu nikdo neplatil a měl nárok na sociální příspěvek.

Vztahy mezi členy rodiny :

Se sourozenci se Jarda nestýká, nejsou zde vazby, matka děti nikdy nenavštěvuje, ani jinak nekontaktuje, dědeček jednou za půl roku telefonuje.

Zdravotní a hygienické návyky :

V rodině vůbec žádné hygienické ani jiné návyky. Nyní hygiena na úrovni přiměřené Jardovo věku.

Vývoj drogové či kriminální kariéry :

Momentálně je Jarda v období, kdy vše neguje, na útěku z dětského domova i krádeže a agresivita.

Prognóza :

Jarda by spíše patřil do dětského domova se školou. Jeho budoucnost je v ohledu k nynějším pubertálním změnám nejistá, po dobu než nastaly tyto změny se choval velmi pěkně, nebyly zde problémy. Do rodiny se s určitostí nevrátí!

6.3 Kazuistika č. 3

Lenka 7 let, byla v evidenci od 23. 6. 2006

Lenka je evidována na základě předběžného opatření. Byla předána od péče Dětského diagnostického ústavu v Liberci a následně do Dětského domova v Žatci, protože babička, která se o ni starala přišla o bydlení a nebyla schopna Lenku zabezpečit. Nové bydlení si nemohla dlouho najít.

Po sedmi měsících soud rozhodl, že ústavní výchovu nenařídí a děti svěřil opět do péče babičce, která si mezi tím našla bydlení v azylové ubytovně.

Nyní osm měsíců po odchodu z dětského domova, přišly informace z oddělení sociálně právní ochrany dětí, že babička byla opět vystěhována pro neplacení nájmu a nedodržování řádu azylové ubytovny. Děti jsou velice zanedbané, babička je závislá na alkoholu a o děti se vůbec nestará. Byla jí stanovena lhůta pro hledání nového bydlení a pokud si jej nenajde, dětem bude nařízena ústavní výchova.

Komplexní šetření :

Údaje o rodině a struktura rodiny :

Lenčina matka je nezletilá a otce do rodného listu neuvedla, proto byla Lenka svěřena do péče babičky.

Prognóza :

Bohužel to vypadá, že dětem bude nařízena ústavní výchova, s ohledem na nespolehlivost a závislost babičky na alkoholu.

6.4 Kazuistika č. 4

Jakub, chlapec ve věku 9 let, velmi štíhlý, nosí brýle, kolektivem pro své povahové vlastnosti nebyl přijat, k dětem je často zlý a nesnášenlivý, aby upoutal pozornost vychovatelek, která mu doma nebyla dopřána bere dětem hračky a ubližuje jim. Je velmi nesoustředěný, roztěkaný, neposlušný. Má prvky patlavosti, kterou využívá z pohodlnosti, při důsledném vedení umí mluvit velmi dobře, má rysy ADHD. Vazby s dětmi i dospělými má velmi mělké. Byl v evidenci od 19. 6. 2002.

Byl do dětského domova umístěn na základě předběžného opatření, protože dětská lékařka konstatovala silné zanedbání dítěte z hlediska lékařského i vývojového a výraznou podvýživu. Pro hypotrofii a anemii byla matce s dětmi nařízena hospitalizace, kterou matka s dětmi bez udání důvodu nenastoupila. Na popud lékařky za přítomnosti městské policie byly děti hospitalizovány. Během hospitalizace byla zjištěna extrémní chuť k jídlu v důsledku podvýživy a nesčetné hematomy na těle Jakuba. Bylo zjištěno, že děti byly vychovávány v nepodnětném prostředí, z hygienických a zdravotních hledisek nevhodném, s podezřením na domácí násilí.

Po ukončení hospitalizace pro nezájem rodičů umístěn Jakub do dětského domova.

Od roku 2006 je Jakub v náhradní rodinné péči, žije s rodinou na vesnici kde se dobře rozvíjí po všech stránkách, bývá zapojen do domácích a pomocných prací při

obstarávání domu, což je vzhledem k jeho charakteru vhodné. Navštěvuje základní školu, kterou zvládá.

6.5 Kazuistika č. 5

Výpis ze spisu :

Markéta nyní ve věku 17 let byla v evidenci dětského domova od roku 2006. Markéta je vyrovnaná zralá dívka, dobře socializovaná a zodpovědná, po prázdninách nastoupila do 1. ročníku SOŠ Most.

Markéta byla v evidenci na základě předběžného opatření, které bylo nařízeno z důvodu zanechání Markéty samotné na ubytovně bez prostředků s bratrem v kojeneckém věku, o kterého se Markéta starala jak nejlépe ve svém věku dovedla. Nechodila do školy a starala se o bratra, po týdnu kdy neměli děti co jíst se obrátila pro pomoc na babičku se kterou matka nemá dobré vztahy, ta Markétě nepomohla, a celou situaci nahlásila na oddělení sociálně právní ochrany dětí. Markéta byla umístěna do Dětského diagnostického ústavu v Liberci a po 6 týdnech do dětského domova a její mladší bratr byl umístěn do kojeneckého ústavu.

Markéta se velmi dobře sžíla s dětmi v rodinné skupině, ale i v celém dětském domově. Je zde bezkonfliktní, ráda se zapojuje do akcí pořádaných dětským domovem, je ochotná, ráda pomáhá a je pracovitá.

Pravidelně navštěvovala matku doma a návštěvy na ní měli pozitivní vliv, vždy přijela velmi nadšená.

Komplexní šetření :

Údaje o rodině a struktura rodiny :

Markétina matka žije s dětmi, s babičkou nežijí a ani nemají dobré vztahy nepomáhá jim. Markéta má malého bratra.

Markétiny vztahy k širšímu okolí :

Je velmi kamarádká, pracovitá, ráda pomůže, je citlivá a s dětmi v dětském domově se velmi rychle sžila.

Bytové poměry :

Markéta s matkou a bratrem žila na ubytovně.

Zdravotní a hygienické návyky :

Již z domova na velice dobré úrovni, v tomto ohledu nebyly žádné problémy.

Během října roku 2006 soud rozhodl, že nenařizuje ústavní výchovu, protože matka si našla bydlení a s pomocí přítele dokázala, že je schopna zajistit vhodné podmínky pro výchovu a vývoj obou dětí. Od 4. 12. 2006 na základě rozhodnutí soudu na trvalo u matky. V listopadu roku 2007 Markéta navštívila dětský domov a uvádí, že doma je vše v pořádku. Studuje 2. ročník SOŠ v Mostě – je spokojená a vypadá to že bez problémů dostuduje.

Prognóza :

Markétě se v rodině daří, nejsou zde žádné zjevné problémy a není důvod se obávat, že by byla z domova odebrána pro nařízenou ústavní výchovu.

6.6 Kazuistika č. 6

Výpis ze spisu :

Alena 18 let narozena 5. 7. 1990, je v evidenci dětského domova od roku 1997, do dětského domova byla přivezena s mladší sestrou po pobytu v Dětském diagnostickém ústavu v Liberci. Zde nastoupila do 2. třídy speciální základní školy.

Do dětského domova umístěna na základě předběžného opatření. Rodiče se rozvedli, matka nikdy nepracovala a otec jen velmi krátce mezi výkony trestu odnětí svobody. Od

té doby co jsou obě sestry v dětském domově, skoro 11 let, ani jeden z rodičů nepracoval.

Podnět pro nařízenou ústavní výchovu podalo Oddělení sociálně právní ochrany dětí v Chomutově, na základě dlouhodobého zabývání se touto rodinou po 9 měsíců. Rodina byla ve velmi špatné finanční situaci, matka nemá občanství České republiky, původem je ze Slovenska. Otec byl vyřazen z evidence Úřadu práce v Chomutově pro nespolupracování. Rodině na základě těchto skutečností bylo zastaveno poskytování dávek. Byla jim nabídnuta pomoc Českého červeného kříže a Městského úřadu v Chomutově ve formě poukázek na potraviny. Posléze otec vyslovil souhlas s umístění dcer do dětského domova.

Komplexní šetření :

Údaje o rodině, struktura rodiny :

Matka nemá státní občanství České republiky, jednou ve výkonu trestu odnětí svobody, otec se o děti nestará nikdy během jejich pobytu v dětském domově neprojevoval zájem, vždy jen před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody po nich vyžadoval kladné hodnocení, aby mu trest mohl být zkrácen, ve výkonu trestu odnětí svobody byl již třikrát a nyní stále je. Alena má jednu mladší sestru, která je s ní v dětském domově.

Bytové poměry rodiny :

Rodina žila v sociálním bytě, kde pro nevhodné podmínky byla sledována Oddělením sociálně právní ochrany dětí v Chomutově.

Ekonomické poměry rodiny :

Pro otcovu neschopnost spolupracovat s Úřadem práce v Chomutově jim byli odebrány veškeré dávky, byla jim nabídnuta pomoc od Červeného kříže a Městského úřadu, ale nebyli schopni si zařídit potřebné formality.

Vztahy mezi členy rodiny :

Vztahy jsou velmi povrchní, nestálé, účelové.

Vztahy Aleny k širšímu okolí :

Má dobré vztahy k sestře a nyní i k dětem v rodinné skupině kam byla zařazena. Hezký vztah k otci, ale pouze z její strany.

Zdravotní a hygienické návyky :

Po příchodu do dětského domova se velmi zlepšila, ale potřebuje stálý dohled a kontrolu.

Změny a postupy od počátku evidence :

Alena je velká „bordelářka“. Je celkem nevyočitatelná, se vším souhlasí, ale to co slíbí nedodrží. Po příchodu na rodinnou skupinu je zaznamenáno zlepšení, ale musí být stále pod dohledem a musí být důsledně kontrolována. Alena je do dnes velmi zasažena rodinnou situací, citově strádá, rozvinulo se u ní depresivní onemocnění. Od roku 2006 léčena pro depresivní poruchu, dvakrát hospitalizována z toho jednou pro sebepoškozování.

Prognóza :

Je sociálně nejistá, nesamostatná, velmi naivní, důvěřivá a dětsky nezralá. Prognóza je tedy velmi špatná, do rodiny se s určitostí nevrátí a proto dětský domov intenzivně hledá volné místo k v chráněných bytech s možností práce v chráněné dílně. Z opakované diagnostiky vyplynulo, že není schopna samostatného života.

6.7 Shrnutí

Ze zkušeností a informací získaných v Dětském domově v Žatci vím, že jen velmi málo z umístěných dětí se dostane zpět do vlastní rodiny nebo do rodiny náhradní. V rodinách vlastních je to většinou z důvodu, že rodiče nejsou schopni vytvořit vhodné prostředí pro výchovu a vývoj dětí, nebo jejich dítě bylo umístěno do dětského domova z důvodu, který je neslučitelný s jeho návratem domů. V případě pěstounské péče to jsou nejčastěji důvody jako velká sourozenecká skupina, kterou si na základě zachování sourozeneckých vztahů jen málokdo vybere, nebo, dítě není volné pro pěstounskou péči či si ho žádní náhradní rodiče nevyberou.

Do dětských domovů se děti nejčastěji dostávají z důvodu špatných podmínek pro výchovu v rodině např. rodiče nemají dostatečné finanční zajištění, jsou závislí na různých látkách ... nedokáží se o děti postarat. Jen velmi málo dětí v dětských domovech je zde z důvodu ztráty rodičů. Většina rodin se ani nesnaží svou situaci řešit, některé rodiny situaci řeší, ale pouze na krátkou dobu a proto dítě nemůže být vráceno zpět a jen velmi malá část rodin dokáže svou situaci zlepšit na takovou úroveň, aby dítě mohlo být vráceno na zkušební pobyt a následně zrušeno nařízení soudu.

Největším problémem dětí z dětských domovů je že se po propuštění vrací do biologické rodiny, která je svede na špatnou cestu, dále také nesamostatnost, nedovedou hospodařit s penězi, neumí si organizovat čas a také jsou často veřejností odsuzovány.

Závěr

V teoretické části mé práce s názvem „Život v dětském domově“ popisuji, co je vlastně účelem ústavní výchovy, jakými zákony se musí řídit. Pokusila jsem se také popsat, jak má vypadat příjem, přemísťování nebo propouštění dětí z nebo do dětského domova. Co vše musí pracovníci podniknout, jakým způsobem a s jakými orgány a subjekty musí spolupracovat. Dále se také zabývám právy a povinnostmi dětí, kterým byla nařízena ústavní výchova, organizací výchovně vzdělávacích činností v dětském domově, organizací zájmových aktivit a systémem prevence sociálně patologických jevů.

V další části teoretické části s názvem „Problémy při výchově v dětském domově a problémy, které následují v dalším životě“, popisuji nejčastěji vyskytující se problémy, které vznikají u dětí vyrůstajících v dětském domově a problémy vznikající jako následek ústavní výchovy. Často se jedná o deprivaci, šikanu, problémy s vhodným vyplněním volného času a volný čas obecně, útky dětí z dětských domovů a jako poslední se zabývám kriminalitou jako následkem psychické deprivace v dětství. Zde jsem využila studie, která byla zpracována v návaznosti na Trestní rejstřík ČR a ukázalo se, že kriminalita dětí vyrůstajících v dětských domovech po jejich opuštění je o 14% vyšší než kriminalita dětí opouštějících pěstounskou péči individuální nebo pěstounskou péči v SOS dětských vesničkách.

Další součástí mé práce je téma týkající se toho, co děti nejvíce trápí po odchodu z dětského domova a jaké instituce jim mohou pomoci a také jakým způsobem. V návaznosti na tuto část jsem vložila studii, která ukazuje jak to po odchodu z péče vypadá ve Velké Británii a jaká práva děti mají, kdo a jak jim pomáhá. Bohužel jsem zjistila, že ve Velké Británii je o děti postaráno mnohem lépe než u nás v České republice, s dětmi se pracuje intenzivněji a efektivněji.

V části výzkumné jsem jako výzkumnou metodu použila řízený rozhovor, dlouhodobé pozorování, analýzu dat poskytnutých sociální pracovníci a vychovatelkami.

Závěrem bych chtěla říci, že informovanost veřejnosti o této problematice je na velmi nízké úrovni a informace poskytované veřejnosti jsou velice zkreslené. Děti z „děcáku“ jsou i nadále spojovány se vším špatným, co se kde děje, hlavně v mateřských školách a školách základních, což jsem si během mého působení v Dětském domově v Žatci nesčetněkrát zažila. Doufám, že má práce pro ty, kteří si ji přečtou bude alespoň malým přínosem, protože literatury na toto téma je opravdu velmi málo a když už se nějaká kniha najde je ve většině případů naprosto neaktualizovaná, a proto nám téměř nic nepřináší.

Použitá literatura a zdroje

1. Odborná literatura:

a) odborné publikace:

Kovařík, J. a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vydavatelství Portál, s. r. o., Praha, 2004, ISBN 80-7178-957-7

Matějček, Z. a kol. : Osvojení a pěstounská péče, vydavatelství Portál, s.r.o., Praha, ISBN: 80-7178-637-3

2. Zdroje:

a) vnitřní materiály institucí:

Vnitřní řád dětského domova

b) zákony a vyhlášky:

Zákon č. 383/2005 Sb.- v platném znění

c) internetové adresy:

<http://www.dom-os.cz/>

<http://www.hermanek.karvina.info/?menu=1>

http://www.portus.cz/www/basic.php?section=sections&sec_id=3

<http://rodina-deti.doktorka.cz/psychicka-deprivace-deti/>, 6.8.2002

[http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejevyajejichprevence/delikvenc
eakriminalita/21912.aspx](http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/socialnepatologickejevyajejichprevence/delikvenc
eakriminalita/21912.aspx)

d) přednášky:

Prevence školního násilí a šikanování I. , Dr. Michal Kolář, 13.1. 2011 Hloubětín